

8. תלמוד בבלי מסכת שבת דף קיט עמוד ב
 אמר רב יהודה בריה דרב שמואל משמיה דרב: אין הרליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת....

פרשת ויקהל פקודי - הציץ עליו בעל הבירה

1. שמות פרק לה, א-ה

(א) וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה ה' לַעֲשׂוֹת אִתְּכֶם: (ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדְשׁ שַׁבַּת שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֵׂה בוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: ... (ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר: (ה) קִזְּזוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה' כָּל דָּרִיב לָבוֹ וְיִבְיָאָה אֶת תְּרוּמַת ה' וְזָהב וְכֶסֶף וְנֹזָזִישָׁת:

רש"י

(ג) ששת ימים - הקדים להם אזהרת שבת לזווי מלאכת המשכן, לומר שאינה לוחה את השבת:

2. שמות פרק לא, ו-יג

(ו) וְאֲנִי הִנֵּה נֹתְתִי אִתּוֹ אֶת אֶהֱלִיאָב בֶּן אֲזוּיָסָפָךְ לְמִטָּה דָן וּבְכֹל כָּל זֹכֶם לֵב נֹתְתִי וְזָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִי: (ז) אֶת אֶהֱלִי בּוֹעֵד וְאֶת הָאָרֶץ לְעֵדֶת וְאֶת הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עָלָיו וְאֶת כָּל כְּלֵי הָאֱהֹל: ... (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יג) וְאֵתָה דְבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִךְ אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמְרוּ כִּי אוֹת הוּא בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לְדֹרֹתֵיכֶם לְרֵעֵת כִּי אֲנִי ה' מְקַדְּשֵׁיכֶם:

רש"י

אך את שבתתי תשמרו - אף על פי שהיו רדופין וחזיון בזריות מלאכה שבת על תהיה מפניה. כל אכין ורקין מיעוטין, למעט שבת ממלאכת המשכן:

3. ומתוק האור שמות חלק ג עמוד שי

לאחר שסיים הקב"ה להורות למשה את אשר עליו לצוות לבני ישראל, מוסיף הוא אזהרה מיוחדת: 'אך את שבתותי תשמרו', למדה מכך הגמרא שמלאכת המשכן, וכמוה בנין בית המקדש אינם דוחים את השבת. והנה בפרשת ויקהל, כשמעביר משה את צווי של הקב"ה לבני ישראל מסר להם קודם את הציווי על השבת: ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה', ורק לאחר מכן המשיך בציווי על מלאכת המשכן ויש להבין מדוע ...

4. תלמוד בבלי מסכת שבת דף סט עמוד ב

אמר רב הונא: היה מהלך (ברוך או) במדבר, ואינו יודע אימתי שבת - מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. הייא בר רב אומר: משמר יום אחד ומונה ששה. במאי קמיפלגי? מר סבר: כבריינו של עולם, (וימי חול נמנו תחלה.) ומר סבר: באדם הראשון. (סגנדל צענז שבת ויום לאשון למנינו שבת היום.)

5. שיג ושיח חלק א עמוד 261

כלומר: מנקודת מבטו של בורא עולם, השבת היא היום השביעי; ואילו מנקודת מבטו של האדם, שנברא ביום שישי, השבת היא היום הראשון. המחלוקת היא מהי נקודת המבט שעלינו לאמץ - האלוקית או האנושית. הנה לנו אפוא תשובה פשוטה לשאלתנו על פרשיות השבת והמשכן. בחטיבה הראשונה, של הציווי על המשכן, נקודת המבט היא של המצווה, הקב"ה, ולכן מצוות השבת באה לאחר מצוות מלאכת המשכן. בחטיבה השנייה, של הביצוע, נקודת המבט אנושית - ולכן מצוות השבת, שהיא היום הראשון בשבוע וגם בהיסטוריה, באה לפני תיאור המלאכה.

6. שמות פרק לה, א-ג

(ב) שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלָאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם קָדְשׁ שַׁבְּתוֹן לַה' כָּל הַעֲשֵׂה בוֹ מְלָאכָה יוֹמָת: (ג) לֹא תַבְעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת: פ

7. תלמוד בבלי מסכת שבת דף ע עמוד א

תלמוד לומר: לא תבערו אש, הבערה בכלל היתה (ללא תעשה כל מלאכה), ולמה יצאת - להקיש אליה, ולומר לך: מה הבערה שהיא אב מלאכה והייבין עליה בפני עצמה - אף כל שהוא אב מלאכה הייבין עליה בפני עצמה. - שמואל סבר לה כרבי יוסי, דאמר: הבערה ללאו יצאת. (שאין חייבין עליה כרת וסקילה כשאר מלאכות...) א

9. כלי יקר שמות פרק לה

ועל צד הרמז ירמוז כאן אל העונש של מחללי שבת, כדאיתא אמר רב אין דליקה מצויה אלא במקום חילול שבת ... ואמר לא תבערו אש, לא תגרמו לכם על ידי שלא תשמרו את השבת כראוי שתבער האש בכל מושבותיכם בבתי ספונים שלכם ביום השבת

השבת - השרשת הנהגת ה' בעולם

10. ספורנו שמות פרק לה

(ג) לא תבערו אש. אף על פי שההבערה בעצמה היא קלקול על הרוב, מכל מקום בהיותה כלי לכל המלאכות או לרובן היא אסורה בשבת:

11. רש"י הירש שמות פרק לה

(ג) לא - תבערו אש וגו'. הבערת אש אינה לכאורה פעולה יוצרת אלא פעולה הרסנית. מאידך, דווקא הוצאת האש המלאכותית היא הכוח המביא ומבטיח לאדם את שלטונו האמתי על העולם הגשמי. רק על ידי האש עושה לו האדם את כלי - מלאכתו וחוזר אל תוך תוכם של החומרים, מפרידם ומעצבם. לפיכך אנחנו מבינים, מדוע הוציא הכתוב את ההבערה, כסוג של מלאכה, מכל שאר אבות המלאכות.

12. יחי ראובן שמות עמוד תרסח

...השיב החפץ חיים ואמר לו: אתה יודע, כתוב "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש". לכאורה היה צריך לכתוב רק אודות יום השביעי שהוא קודש ושתשמרו שבת, מדוע הקדימה התורה לכתוב "ששת ימים תעשה מלאכה", כלום צריך הטר לעבוד ששה ימים? לצורך מה הדיעה ההקדמה הזו? אתה יודע למה? - המשיך החפץ חיים - כי התורה רוצה לומר לנו: ר' איד, אתה רוצה לעשות ששה ימים? אתה מעוניין שבת החרושת יעבוד ששה ימים? חייב אתה לדאוג שיום השבת יהיה קודש. אחרת, לא תוכל לעשות מלאכה גם בששה ימים!" ... אחרים מדיקים בפסוק באופן שונה.. איך באמת אדם יכול לראות ששבת תהיה כראוי ... הרי יש לו בכל זאת דאגות? על כך אומרת התורה: אם ששת ימים תעשה מלאכה, אם היהודי יודע גם בששת הימים שבין כה וכה אינו העושה, לא הוא העושה אלא "תעשה", יש מאכער - אז כאשר מגיעה השבת הוא רגוע ושל, וכי אני המאכער?

13. בראשית רבה (וילנא) פרשת לך לך פרשה לט

א [יב, א] ויאמר ה' אל אברם לך לך מארצך וגו', ר' יצחק פתח (תהלים מה) שמעי בת וראי והטי אזנך ושכחי עמך ובית אביך, אמר רבי יצחק משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום, וראה בירה אחת דולקת אמר תאמר שהבירה זו בלא מנהיג, הציץ עליו בעל הבירה, אמר לו אני הוא בעל הבירה, כך לפי שהיה אבינו אברהם אומר תאמר שהעולם הזה בלא מנהיג, הציץ עליו הקדוש ברוך הוא ואמר לו אני הוא בעל העולם

צדיק גוזר והקב"ה מקיים

14. שמואל ב פרק כג פסוק ג

אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת יראת אלקים:

15. תלמוד בבלי מסכת מועד קטן דף טז עמוד ב

אמר אלקי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלקים, מאי קאמר? אמר רבי אבהו, הכי קאמר: אמר אלקי ישראל: לי דבר צור ישראל, אני מושל באדם, מי מושל בי - צדיק. שאני נוזר גזרה ומבטלה.

וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי בֶן זוּר לְמִטָּה יְהוּדָה עָשָׂה אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה:
רש"י

(כז) וּבְצִלְאֵל בֶּן אוּרִי וגו' עשה את כל אשר צוה ה' את משה – אשך צוה משה און כתיב כאן, אלף כל אשר צוה ה' את משה, אפילו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה ציוני, כי משה צוה לצלאל לעשות תחלה כלים ואחר כך משכן, אמר לו צלאל מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר כך משים כלים במוטו. אמר לו כך שמעתי מפי הקדוש ברוך הוא. אמר לו משה צלל אל-היית, כי צוולאי כך צוה לי הקדוש ברוך הוא, וכן עשה המשכן תחלה ואחר כך עשה הכלים:

23. ומתוך האור שמות חלק ג עמוד תקעח

לכאורה יש להבין, אם אכן ציוה הקב"ה את משה שיבנה את המשכן תחילה ואחר כך את הכלים, מדוע בראשית דבריו צוהו לעשות קודם כלים, ואחר כך משכן? באר ר' יוסף שאול נתנזון - ה'דברי שאול': משה רבנו סבר שהמשכן ירד בנוי מן השמים, כפי שהבית השלישי עתיד לרדת בנוי מן השמים, ועל כן ציוה את בצלאל שיעשה קודם כלים, ולאחר מכן ירד המשכן מן השמים. אמנם כבר דרשו חז"ל על משה ודוד שלא שלטו ושנאיהם במעשה ידיהם, ועל כן לא נבנה בית המקדש בידיהם, שאלו היה נבנה לא היו השונאים יכולים להחריבו, וכיון שלא היה יכול הקב"ה לשפוך חמתו על עצים ואבנים, לא היתה תקוה לעם ישראל, כיון שהיה הקב"ה מכלה אותם בחמתו. אם במעשה ידיהם של משה ודוד לא היו השונאים יכולים לשלוט, על אחת כמה וכמה במעשי ידי הקב"ה וכיון שידע הקב"ה שעתידים המקדשים להיחרב... לכן לא בנה הקב"ה את המשכן והוצרך בצלאל לבנות קודם את המשכן ולאחר מכן את הכלים

24. בית הלוי בראשית פרק מא

ועיקר הענין יש לומר דזהו כלל לאיש הישראלי שיהיה לבו שוקט ובוטח בה' והא דהתירה התורה להשתדלות הוא משום דלא כל אדם יכול להגיע למדרגת הבטחון הגמור וע"כ הותר לו ההשתדלות כדי שיהיה לו סיוע שיגיע למדרגת הבוטח וצריך כל אדם לחדש לו מלאכה ועסק כדי שיהיה נקל לו לבטוח בה'

25. דעת תורה בראשית עמוד רד

כבר ביארנו בארוכה כמה פעמים ענין זה אשר מצינו בחז"ל כי האבות שמרו דרך ארץ, היינו הטבע, והשתדלו בטבע בכל יכולתם, וכי יש "חיוב ומצוה על כל אדם לשמור על הטבע כיון שהוא הזכרת אלוקים, ומחויבים אנו לשמרו ואסור לעבור עליו, כמו שאנו מחויבים לשמור כל מצוות התורה". אלא ששמירת הטבע היא עבודה לא קלה, כי בנקל יוכל האדם לבוא על ידו לכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזו היתה גדולתן של האבות ...

מי שולט על מי?

26. דברים פרק טז, ג

(ג) **לֹא תֹאכַל עֵקְלוֹ וְזִמְיוֹן שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עֵקְלוֹ מִצֹּאת לְיוֹם עֵנִי כִּי בְּזִפְזִין יֵצֵאת מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמִעַן תִּזְכַּר אֶת יוֹם יֵצִאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי יְזִמְיָה:**

27. תלמוד בבלי מסכת פסחים דף לו עמוד א

אם כן מה תלמוד לומר לחם עני – פרט לעיסה שנילושה ביין ושמן ורפש.

28. גבורות ה' פרק נא

ועוד תדע איך המצה שהיא לחם עוני שייך אל הגאולה, וזה כי העני שאין לו דבר וזה ענין פשיטות כאשר הוא עומד בעצמו, ודבר זה עם שהוא חסרון נחשב בעולם הזה שהוא עולם ההרכבה ומעלתו בהרכבה, מכל מקום הפשיטות מעלה הוא מצד עולם הפשוט ואין בו הרכבה, ובלילה הזה היו צריכים אל הגאולה ולא היתה הגאולה מצד העולם הזה שהוא עולם המורכב רק מצד עולם העליון הפשוט.

16. תורת המגיד ש"ס מועד קטן

מי מושל ב' צדיק [טז ב], כלומר הקדוש ברוך הוא גזור והצדיק מבטלה. אמר ה'ה"ג בציניא קדישא מו"ה דוב בער זלה"ה שהצדיק אשר הוא במדריגת מה, שכל מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו מיוחדים תמיד ודברים אל השי"ת, ואינו נפרד אף רגע אחד מהשי"ת, ואינו עושה לעצמו שום דבר, כי הוא במדריגת מה, רק כל מעשיו וכל דיבוריו ומחשבותיו מיוחדים תמיד את השי"ת, ואף צרכי גופו הכל לעבודת ה', הצדיק הזה יוכל לבטל גזירות רעות...

17. פרקי דרבי אליעזר (היגר) - "חורב" פרק ל

השכים אברהם בבקר ולקח את ישמעאל ואת אליעזר ואת יצחק בנו עמו וחבש את החמור, הוא שרכב עליו אברהם הוא החמור בן האתון שנבראת בין השמשות, שנ' וישכם אברהם בבקר, הוא החמור שרכב עליו משה בבאו למצרים, שנ' ויקח משה את אשתו ואת בניו וירכיבם על החמור, הוא החמור שעתידי בן דוד לרכוב עליו, שנ' עני ורוכב על החמור

18. גבורות ה' פרק כט

ויש לתמוה מאוד בזה, מ"ש חמור זה משאר חמורים וכי הוא יותר חשוב, שאין ספק שבהמה היתה ובהמה אחת כמו אחרת, ועוד למה נברא בששת ימי בראשית ולא לקח שאר חמור. אבל רז"ל הפליגו מאוד בהכמתם לגלות מצפוני החמור, ולמה באלו שלשה דוקא שהם אברהם משה ומשיה כתיב שרכבו על חמור. דע כי כל רכיבה הוא מורה על שהרוכב נבדל מן אשר רוכב עליו ומתעלה עליו כי מאחר שהוא רוכב עליו מתנשא עליו ואינו מצורף עם אשר הוא רוכב עליו. וכאשר רצה הקדוש ברוך הוא להגדיל את אברהם ואת משה, לא התנשאות שהוא למלכים שהם מתנשאים בגבורתם או בעשרם, אבל התנשאות זה התנשאות מעלה קדושה ומעלה נבדלת שהיו קרובים אל מעלה אלקית, נתן להם הקדוש ברוך הוא להיות רוכבים על החמור, שזה מורה שהוא רוכב על החמורית, מתנשא עליו ורוכב עליו לפי שהוא נבדל מן החומר. אמנם אם היה רוכב על חמור סתם, אין זה דבר כי הקדוש ברוך הוא היה רוצה להגביהם על כל עולם הגשמי.

19. שפתי חיים אמונה ובחירה חלק ב עמוד תה

מה שאמרו חז"ל שאברהם ומשה רכבו על החמור, היינו הם כבשו את החומר שלהם ונתנו לו את הצורה הרצויה בכך שהשתמשו בגופם ובכל העולם הגשמי למטרה אחת - עשיית רצון ה'ית, והם רכבו דוקא על החמור שהוא חומרי ביותר בלי צורה, כי החומר שלהם לא היתה לו צורה אחרת, מלבד הרצון היחיד לעשות רצון השי"ת לעתיד לבוא מלך המשיח ירכב על החמור, יהיה לו את הכח לשלוט על החומר שלו בשלימות, ולא רק על החומר שלו אלא על החומר של כל האנושות, לחנך וללמד את כל בני האדם להשתמש בחומר לעשיית רצון השי"ת

20. גבורות ה' פרק כט

ובריאה בין השמשות היא על הטבע. וזה כי הנברא בששת ימי בראשית לפי שהם ימי החול הנברא בהם הוא טבע לגמרי, אבל בין השמשות מפני שבין השמשות קצת חול וקצת קודש, ברא בו דברים שהם אינם טבע לגמרי.

21. שפתי חיים שם עמוד תו

כל מה שנברא בששת ימי בראשית הוא במסגרת חוקי הטבע, ומאידך כל הטבע נברא בששת ימי בראשית, לכן כשחז"ל דברו על המספר שש התכוונו לדברים טבעיים, ואילו השבת, וכל מה שנאמר עליו המספר שבע, שייך כמו השבת קודש לעולם הרוחני ומתרום מעל הטבע, וערב שבת בין השמשות שהוא המעבר בין חול לקודש, ברא בו השי"ת דברים שאינם טבע גמור, ביניהם החמור שנברא בערב שבת בין השמשות, שהוא הכוח שניתן לאברהם, משה ומשיח לשלוט על החומר הטבעי ולשעבדו לעשיית רצון השי"ת.

הדרך המובחרת - להתנהג בדרך הטבע

המבט האנושית היא להפך, קודם שבת ולאחר מכן ששה ימי חול?

6-7 – מיד לאחר האזהרה הכללית על השבת התורה מצווה על מלאכה אחת מתוך הל"ט אבות מלאכה - "לא תבערו אש בכל משבותכם ביום השבת". בגמרא נחלקו רב ושמואל מדוע מכל ל"ט אבות מלאכה דווקא מלאכת הבערה מוזכרת בתורה. דעת רב שממלאכת הבערה אנו למדים על כל המלאכות, מה הבערה שהיא אב מלאכה חייבים עליה בפני עצמה, כך כל מלאכה ומלאכה חייבים עליה בפני עצמה. דעת שמואל שמלאכת הבערה יצאה משום שהיא שונה מכל המלאכות, בעוד שעל כל המלאכות חייבים כרת וסקילה, מלאכת הבערה היא רק לאו ואין חייבים עליה סקילה. להלכה אנו פוסקים כרב וכאן נשאלת השאלה, הרי כשם שממלאכת הבערה למדנו לכל המלאכות כן יכולנו ללמוד גם מכל מלאכה אחרת לשאר המלאכות, מדוע אם כן נבחרה דווקא מלאכת הבערה ללמד על שאר המלאכות?

8-9 - בגמרא מובא מימרא משמו של רב – "אין הדלקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת. ובכלי יקר ביאר שהדברים רמזים בפסוק שלנו "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" כלומר, לא תגרמו לכם על ידי שלא תשמרו את השבת כראוי שתבער האש בכל מושבותיכם. הרמז נפלא אך מדוע דווקא הבערה נבחרה להיות העונש למחללי שבת? איזו מידה כנגד מידה יש כאן?

השבת - השרשת הנהגת ה' בעולם

10-12 – על השאלה מדוע התורה מציינת דווקא את מלאכת הבערה מתוך הספורנו שהבערה במהותה היא מלאכה מקלקלת שהרי היא מכלה ושורפת ומשום כך היה אפשר לטעות ולחשוב שאינה מלאכה קמ"ל שכן, שהרי מלאכה זו על אף שבמהותה היא מקלקלת, סוף סוף היא כלי לרוב המלאכות. בימינו אנו ניתן לראות עד כמה האש היא אחד הגורמים ואולי הגורם העיקרי בכל פיתוח התעשייה והקיום שלנו במציאות. ניתן להבין את דברי הספורנו כפשוטם, אך מדברי הרש"ר הירש ניתן להבין את דברי הספורנו במשמעות עמוקה יותר. הבערת אש אינה לכאורה פעולה יוצרת אלא פעולה הרסנית. מאידך, דווקא הוצאת האש המלאכותית היא הכוח המביא ומבטיח לאדם את שלטונו האמתי על העולם הגשמי. רק על - ידי האש עושה לו האדם את כלי - מלאכתו וחודר אל תוך תוכנם של החומרים, מפרידם ומעצבם. לפיכך אנחנו מבינים, מדוע הוציא הכתוב את הבערה, כסוג של מלאכה, מכל שאר אבות המלאכות. הדברים נפלאים!!! בששת ימי המעשה האדם מרגיש שליטה במציאות, הוא יוצר פועל ועושה, השבת לעומת זאת מזכירה לאדם שהוא אינו שולט אלא נשלט ביד הבורא. גם כאשר נראה לאדם שהוא יוצר ועושה ובידו להכריע את המציאות לכאן או לכאן באה השבת בה הוא מצווה לשבות ממלאכה ומשרישה בו את התחושה שאנו רק שליחים של בורא עולם. באופן זה ביאר החפץ חיים את הפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש", שואל החפץ חיים וכי צריך ציווי לעבוד בששת ימי המעשה?! אלא שאות ת' במילה תעשה מנוקדת בצירה ולא בקמץ, כוונת הדברים שאם האדם רוצה שמלאכתו תעשה בששת ימי המעשה עליו לשבות בשבת. האדם לא עובד בשבת כדי שביום השביעי יוכל לנוח אלא האדם נח ביום השביעי כדי שמלאכתו תעשה בששת ימי החול.

29. זכריה פרק ט פסוק ט

יְיָכִי מֵאֵד בֵּת צִיּוֹן הָרִיעִי בֵּת יְרוּשָׁלַם הֲזֵה מִלְכָךְ יְבוֹא לָךְ צְדִיק וְנִשְׁעֵה הוּא עֲנִי וְרִכְבֵּךְ עַל זְמוּרֵי עֵלְ עִיר בֵּן אֶתְנֹת:

30. שפתי חיים שם עמוד תיג

כך גם המצה - הלחם עוני - שהיא פשוטה כי יש בה רק קמח ומים, היא מסמלת את החירות ורק בה יוצאים ידי מצות אכילת מצה כי הפשטות מסמלת ומבטאת את החירות והגאולה שאינה כבולה ותלויה באחרים. כך גם מלך המשיח יהיה עני, היינו פשוט וכן חורין שאינו תלוי באילוצים מבחוץ, ויכול לקבל על עצמו את כל העול הרוחני, שלא כמי שתלוי וקשור בסביבתו המונעת ממנו מלעשות דברים נכונים מפני שזה לא מתאים. נמצא שבמבט הפנימי הרי אדרבא העני הוא הבן חורין האמיתי לעשות את רצון הבורא בשלימות מבלי להתחשב בשיקולים חיצוניים וזרים, זוהי המשמעות שמלך המשיח יהיה 'עני'.

סיכום

פרשת ויקהל - פקודי - הציץ עליו בעל הבירה....

1-3 – פרשת ויקהל פותחת בציווי "ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון לה'...". מיד לאחר מכן ממשיכה הפרשה בציווי מלאכת המשכן - "...זה הדבר אשר צוה ה' לאמר: קחו מאתכם תרומה לה'....". רש"י מבאר שהקדים אזהרת שבת לציוי מלאכת המשכן לומר לך שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת.

אזהרת שבת וציווי מלאכת המשכן הופיעו כבר בפרשת תרומה, אלא ששם הסדר הפוך, קודם התורה מצווה על מלאכת המשכן ורק לאחר מכן מזהירה על השבת. גם שם רש"י מבאר שהסמיכות באה לומר שמלאכת המשכן אינה דוחה את השבת. שואל הרב שלמה לווינשטיין מדוע בפרשת תרומה הציווי על מלאכת המשכן קודם לאזהרת שבת ואילו בפרשת ויקהל אזהרת שבת קודמת לציווי המשכן.

4-5 – בגמרא נחלקו רב הונא וחייא בר רב מתי ישבות אדם שהיה מהלך בדרך ואינו יודע מתי שבת. רב הונא סובר שקודם מונה את ששת ימי החול ואחר כך שובת וחייא בר רב חולק וסובר שקודם שומר שבת ולאחר מכן מונה את ששת ימי החול. בגמרא מובא טעם לכל שיטה. רב הונא סבר שמונה כברייתו של עולם, וכשם שבימי הבריאה ימי החול קדמו לשבת, כך גם ימנה אותו אדם את ימי החול ואחר כך ישבות ביום השביעי. וחייא בר רב סבר שמונה כאדם הראשון שנברא בערב שבת ויום הראשון למניינו שבת היה. הרב זקס מבאר את מהות המחלוקת: מנקודת מבטו של בורא עולם, השבת היא היום השביעי; ואילו מנקודת מבטו של האדם, שנברא ביום שישי, השבת היא היום הראשון. המחלוקת היא מהי נקודת המבט שעלינו לאמץ - האלוקית או האנושית. הנה לנו אפוא תשובה פשוטה לשאלתנו על פרשיות השבת והמשכן. בחטיבה הראשונה, של הציווי על המשכן, נקודת המבט היא של המצווה, הקב"ה, ולכן מצוות השבת באה לאחר מצוות מלאכת המשכן. בחטיבה השנייה, של הביצוע, נקודת המבט אנושית - ולכן מצוות השבת, שהיא היום הראשון בשבוע וגם בהיסטוריה, באה לפני תיאור המלאכה. מדבריו של הרב זקס הבנו מדוע הסדר משתנה אך עדין עלינו לברר מדוע נקודת המבט האלוקית היא ששה ימי חול ולאחר מכן שבת ונקודת

מיוחדים תמיד ודבקים אל השי"ת ואינו עושה לעצמו שום דבר. אדם שדבק בקב"ה מגלה את נאמנותו הגדולה לריבונות של עולם, נאמנות שבאה מתוך תחושה שהכל ממנו יתברך, לאדם כזה הקב"ה אינו חושש להעביר את השליטה משום שהוא יודע שלעולם הצדיק לא ינתק עצמו מהידיעה שהשליטה האמיתית נמצאת רק אצלו יתברך. פרעה מעביר את שרביט ההנהגה ליוסף - "ובלעדיך לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים" - משום שהוא יודע ומכיר את נאמנותו של יוסף ויודע שלעולם לא יעבור על הציווי "רק הכסא אגדל ממך". אדם מיוחד להעביר שליטה כאשר הוא מרגיש שיחתרו תחתיו. כך כביכול אצל הקב"ה, העברת שליטה לסתם אדם תגרום לכך שהאדם ינצל את השליטה לרעה וישכח את יוצרו לעומת זאת כאשר מדובר בצדיק אמיתי ריבונות של עולם שמח להעביר את השליטה, משום שהוא יודע שהצדיק לא ישתמש בה לצורנו אלא כדי להיטיב עם הבריות.

חמורו של משיח

17-19 – בפרקי דרבי אליעזר מובא שהחמור שלקח אברהם לעקידה נברא בבין השמשות, על החמור הזה בא משה למצרים וזה החמור שעליו יבוא גם המשיח. המהר"ל תמה מה שונה חמור זה משאר חמורים, וכי הוא חשוב יותר? סוף סוף, חמור זקן ככל שיהיה חמור הוא!! אלא שרכיבה מורה על כך שהרוכב נבדל ממה שהוא רוכב עליו, כאשר רצה הקב"ה להגדיל את אברהם ואת משה הוא ביטא זאת בכך שהם רוכבים על החמור, כלומר שהם רוכבים על החומריות ומשמעות הדבר שהם נבדלים ממנו. מסביר בעל השפתי חיים' שהם כבשו את החומר שלהם ונתנו לו את הצורה הרצויה בכך שהשתמשו בגופם ובכל העולם הגשמי למטרה אחת - עשיית רצון השי"ת, והם רכבו דוקא על החמור שהוא חומרי ביותר בלי צורה, כי החומר שלהם לא היתה לו צורה אחרת, מלבד הרצון היחיד לעשות רצון השי"ת. ... לעתיד לבוא מלך המשיח ירכב על החמור, יהיה לו את הכוח לשלוט על החומר שלו בשלימות, ולא רק על החומר שלו אלא על החומר של כל האנושות, לחנך וללמד את כל בני האדם להשתמש בחומר לעשיית רצון השי"ת. אנו מגיעים כאן לנקודה יסודית. מי שרוכב על החומר שולט על החומר. תחושת השליטה של האדם באה לו מחמת שהחומר רוכב עליו, מחמת שהחומר שולט עליו. אדם משתעבד לחומר, משתעבד לכבוד, משתעבד לממון, משתעבד לנורמות חברתיות וכו'. החומר הוא דבר מדיד והתלות בו נותנת לאדם תחושה שהוא שולט בו. הכל הפוך על הפוך, ככל שהחומר רוכב על האדם כך האדם מרגיש שבני האדם שולטים במציאות וככל שאדם רוכב על החומר כך הוא מרגיש שהשליטה היא ביד הבורא. אין מצב ביניים, או שאנחנו רוכבים על החומר או שהחומר רוכב עלינו!!! כדי להתחבר לתחושה שהבורא שולט במציאות צריך להיות כמה שיותר מובדל מהחומר, ככל שאנו מובדלים מהחומר אנו מסוגלים לראות שהקב"ה מציץ עליו. החומר הוא כעין מסך החוצץ בינו לבין הבורא וכשיש מסך לא ניתן לראות את "המציץ".

20-21 – המהר"ל מסביר שהחומר של אברהם, משה ומשיח, לא סתם נברא בבין השמשות. ימי החול הם טבע לגמרי ומשום כך הנברא בהם הוא טבעי לגמרי מה שאין כן בין השמשות ערב שבת אינו טבעי לגמרי משום שיש בו קצת חול וקצת קודש וכיון שכך, ברא בו הקב"ה דברים שאינם טבעי לגמרי.

כיצד המנוחה ביום השביעי תביא לכך שבימי החול מלאכתו תעשה? כפי שראינו התשובה פשוטה, דרך השבת האדם מבין שהשליטה האמיתית בעולם אינה שלו אלא רק של הקב"ה, מתוך הבנה זו יתברכו מעשה ידיו ומלאכתו תעשה על הצד הטוב ביותר.

13 – אברהם אבינו היחיד בדורו שהכיר בקב"ה. המדרש הביא משל המתאר מה הביא את אברהם להכיר בבוראו: משל לאחד שהיה עובר ממקום למקום וראה בירה אחת דולקת ושאל את עצמו האם יתכן שלבירה זו אין מנהיג? הציץ עליו בעל הבירה ואמר לו אני בעל הבירה. כך אברהם בא לעולם הסתובב בעולם ושאל את עצמו, האם יתכן שלעולם אין מנהיג? הציץ עליו הקב"ה ואמר לו אני הוא בעל העולם.

מדוע המדרש משתמש בלשון "הציץ" ולא "הסתכל"? משום שהמשמעות של "הציץ" היא שהמציץ רואה ואינו נראה, רק חדי עין יכולים לראות את המציץ, לעומת מציאות של "הסתכל" שהוא רואה ונראה. המעלה של אברהם אבינו שבשונה מכל העולם הוא הבחין ב"מציץ", לאברהם אבינו הספיק להסתכל על הטבע, על העולם, כדי להבין שהדברים לא יכולים להתנהל ללא מנהיג, אך רוב העולם לא הצליח להתרומם להבנה הזו והם נשארו בתוכנה שהעולם מתנהל ללא מנהיג, מה שאומר שהאדם מפתח לעצמו תחושת שליטה עד שהוא בטוח שכל העולם תלוי ועומד על בני האדם. יש מצבים נדירים בהם ריבונות של עולם לא מציץ על הבירה אלא מתגלה במלוא עוזו, כך היה ביציאת מצרים בעשרת המכות ובקריעת ים סוף ולאחר מכן ביתר שאת בנתינת התורה בהר סיני. במצבים האלו כל היקום עומד ומשתומם מגדולתו של הבורא, יש כאלו שהפנימו וחוללו שינוי בחייהם כדוגמת יתרו, יש שהתפעלו ועל אף שלא חוללו שינוי בחייהם הפרטיים, השינוי התחולל ביחס לאומה הישראלית - "חיל אחז יושבי פלשת". ויש גם כאלו שלמרות כל הגילוי בחרו להתעלם כדוגמת עמלק. רוב העולם מבין שיש מנהיג לבירה והשליטה האמיתית אינה נמצאת ביד האדם. כל זה היה בדור יוצאי מצרים אך בדורנו, אנו עדים לתופעה כביכול טבעית, אך עם כל הטבעיות שלה, העולם עם כל השכלולים הטכנולוגיים לא מצליח למצוא פתרון, מדינות שלמות קורסות ומתמוטטות, טיקונים שלא האמינו שיש משהו ומישהו בעולם שיכול למוטט אותם פתאום מגלים איך כל המפעל חייהם יורד לטמיון. רופאים שחשבו שהם כל יכולים מוצאים את עצמם חסרי אונים מול אנשים שנלחמים על חייהם ואין איך לעזור להם וכן הלאה. כל העולם נכנס למציאות של חוסר שליטה. כל הזמן ניתן לשמוע את המשפט הבא "אנו צריכים לעשות הכל כדי שהדברים לא יצאו מכלל שליטה", אבל מדינה אחר מדינה מגלה שלמרות כל הניסיונות הדברים אכן יוצאים משליטה. בכל תקופת הנגיף הזה יש מסר אחד מאד ברור שאנחנו כפרטים וככללים צריכים להפנים - אנו לא שולטים אלא נשלטים!!!!

צדיק גוזר והקב"ה מקיים

14-16 – לאחר שהקב"ה מציל את דוד מיד כל אויביו ומיד שאל דוד אומר שירה בתוך השירה אומר דוד "אמר אלוקי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלוקים". רבי אבהו ביאר את דברי דוד כך: הקב"ה אומר אני מושל באדם ושואל ומי מושל בי? ומשיב: הצדיק - שאני גוזר גזירה והצדיק מבטלה. מדוע הצדיק כביכול מושל בקב"ה? בספר תורת המגיד מבאר בשם הרב דב בער שהצדיק נמצא בדבקות גמורה עם הקב"ה, כל מעשיו דיבורו ומחשבותיו

אלוקים, ומחויבים אנו לשמרו ואסור לעבור עליו, כמו שאנו מחויבים לשמור כל מצוות התורה. ר' ירוחם מוסיף וכותב ששמירת הטבע היא עבודה לא קלה, כי בנקל יוכל האדם לבוא על ידו לכוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה, וזו היתה גדולתן של האבות שעל אף ההשתדלות האמינו בלב שלם שהכל ממנו יתברך. הגישה המקובלת אצלנו זו גישתו של ר' ירוחם, גם לשיטת 'בית הלוי' מי שאינו במדרגה של הבטחון הגמור אסור לו לוותר על השתדלות. במציאות הנוכחית (מגפת קורונה) החוות דעת הרפואיות וההדרכות הרפואיות זו ההשתדלות הרצויה שלדעת ר' ירוחם היא גם מצווה. אם נתבונן באמת נראה שגם אותם אלו המזלזלים לכאורה בהמלצות הרפואיות, מזלזלים, לא משום שהם במדרגה גבוהה, אלא משום שהם לא מבינים את ההשלכות. הרי אין ספק שאם ח"ו היו רואים שהמצב מחריף ויש הרבה נפגעים והרבה נפטרים ההתנהגות שלהם היתה משתנה מן הקצה אל הקצה, מה שאומר שאין כאן בטחון אלא חוסר מודעות וחוסר הבנה של המציאות. בנוסף ציוונו חכמים "שתהיה דעתו של אדם מעורבת עם הבריות" ועוד גילו לנו ש"כל שרוח הבריות נוחה הימנו רוח המקום נוחה הימנו". יש חשיבות לאיך שאנו נתפסים ואם אנו נתפסים כמוזרים אזי שעלינו לברוח מהדרך הזו. נכון שגם חלק מהמצוות יכולת להיתפס כדבר מוזר אצל אנשים שאינם מבינים בדת, ולא יעלה על הדעת שבגלל שבעיניהם אנו "מוזרים" נמנע מלקיים את אותן מצוות. אנו לא מדברים על מוזרות שנובעת מבורות אלא מוזרות שנובעת מהליכה נגד מנהג העולם, נגד הדרך ארץ, זו מוזרות שאין לה מקום. כאשר תופסים חתונה של מאתיים איש ומגלים שמדובר בשומרי תורה ומצוות, מעבר לכך שמדובר באנשים שמסכנים את כל הסביבה, יש כאן חילול ה' עצום. עלינו לא רק להישמע להוראות, אלא גם להיות חלוצים ולהוות דוגמה לכל הסביבה שלנו. בדרך זו גם ננהג בדרך ארץ וגם נקדש שם שמים.

מי שולט על מי?

26-30 – בתורה המצות נקראות "לחם עוני" וביארו חז"ל פרט לעיסה שנילושה בין, שמן ודבש. המהר"ל מבאר שדווקא לחם עוני שייך אל הגאולה משום שהעני עומד בפני עצמו. אדם עשיר או אדם מכובד, חשיבותו באה לו מחמת דבר אחר ועל אף שבעולם שלנו העוני נחשב לחסרון, אין זה אלא מפני שאנו מחשיבים את האדם על פי נתוניו החומריים משום שאנו תלותיים בחומר. התלות בחומר גורמת לנו להיות משועבדים ובלתי חרותיים. גם כאשר נראה לנו שאנו שולטים בחומר בתוך תוכם של הדברים החומר הוא זה ששולט בנו. האדם בחכמתו מבין איך הטבע מתנהל ובעזרת חכמה אדירה כביכול מצליח לשלוט על הטבע. הרגשת הצורך לשלוט על הטבע באה לו לאדם מחמת שכל כולו משועבד לטבע. אין כוונתנו לומר שאנו צריכים להפסיק לחשוב איך לפתח את העולם, הפיתוח צריך להימשך בדיוק כמו שהוא מתנהל היום, כל שאנו צריכים לשנות הוא את תחושת השליטה, לא לפתח את הטבע כדי לשלוט על הדברים אלא לפתח משום שהקב"ה שם אותנו בעולם של טבע וציווה אותנו לעבוד אותו דרך עולם הטבע.

בספר זכריה מתארים את המשיח "עני ורוכב על חמור". בעל ה'שפתי חיים' מבאר שאין כוונת הדברים שהמשיח יהיה עני מבחינה ממונית אלא עני במובן שהוא עומד בפני עצמו מנותק מכל תלות רגשית בחומר, דבר המאפשר לו להתחבר לאלוקיו ולעשות רק את רצונו יתברך.

אומר השפתי חיים שאברהם משה ומשיח שואבים את הכוח לרכב על החומר מהשבת. הדברים מתחברים לתחילת השיעור. כאשר אדם במהות שלו חי רק את ששת ימי המעשה יש מסך המפריד בינו לבין הבורא שמציץ על הבורא. האדם מלא בתחושת שליטה המוגבלת בתוך חוקי הטבע ובטוח שאם יעשה כך אז התוצאה תהיה כך ואם יעשה כך התוצאה תהיה כך. השבת מכניסה לנו מימד אחר של הסתכלות על החיים. כשחיים את השבת בצורה נכונה המסך החומרי שמפריד בינו לבין הבורא נעלם ואנו משרישים בתוכנו את הידיעה שהשולט היחיד על העולם הוא הבורא יתברך שמו. החומר נברא במעבר שבין ימי החול לשבת כדי להורות שהחומר יונק את הכח שלו מהשבת.

הדרך המובחרת - להתנהג בדרך הטבע

22-23 – המשכן נבנה על ידי בצלאל בן אורי. בצלאל עשה את הדברים בצורה מדויקת והתורה מעידה עליו "ובצלאל בן אורי ... עשה את כל אשר צוה ה' את משה". מדייק רש"י שבכוונה נאמר "כל אשר צוה ה' את משה" ולא "אשר צוה משה", כדי לומר שבצלאל עשה דברים שלא אמר לו רבו. משה צוה את בצלאל לעשות תחילה כלים ואחר כך משכן, אמר בצלאל למשה והרי **מנהג העולם** לעשות תחילה בית ואחר כך משים כלים בתוכו. משה שמע את הדברים ולא רק שהסכים עם בצלאל אלא גם אמר לו בצל א-ל היית כי בוודאי כך ציווה לי הקב"ה ועשה המשכן תחילה ואחר כך עשה את הכלים. שואל ר' שלמה לוונישטיין, אם באמת כך צוה ה' מדוע בראשית דבריו צוהו לעשות קודם כלים ואחר כך משכן? באר ר' יוסף שמואל נתנזון משה רבנו סבר שהמשכן ירד בנוי מן השמים, כפי שהבית השלישי עתיד לרדת בנוי מן השמים, ועל כן ציווה את בצלאל שיעשה קודם כלים, ולאחר מכן ירד המשכן מן השמים. אמנם כבר דרשו חז"ל על משה ודוד שלא שלטו שונאיהם במעשה ידיהם, ועל כן לא נבנה בית המקדש בידיהם, שאלו היה נבנה לא היו השונאים יכולים להחריבו, וכיון שלא היה יכול הקב"ה לשפוך חמתו על עצים ואבנים, לא היתה תקוה לעם ישראל, כיון שהיה הקב"ה מכלה אותם בחמתו. אם במעשה ידיהם של משה ודוד לא היו השונאים יכולים לשלוט, על אחת כמה וכמה במעשי ידי הקב"ה וכיון שידע הקב"ה שעתידיים המקדשים להיחרב, לכן לא בנה הקב"ה את המשכן והוצרך בצלאל לבנות קודם את המשכן ולאחר מכן את הכלים. מדבריו מתבאר שכל ההסתכלות של משה על המציאות היא הסתכלות שונה, משה רבינו חי במדרגה אחרת מהמדרגה שלנו. משה רבינו כידוע גם פירש מאשתו ובעיני מרים ואהרן הדברים היו נראים תמוהים. נעזוב את ההתמקדות במשה ונתמקד בצלאל, בצלאל אומר למשה דבר מאד פשוט **מנהג העולם** לבנות בית ואחר כך להכניס כלים, משה רבינו שומע ומסכים ועוד מוסיף ואומר שכך אמר לו הקב"ה. אין לנו עניין לשנות ממנהג העולם. מנהג העולם הוא דבר חשוב. פעמים רבות מנהג העולם זו הנורמליות, אין לנו עניין לעשות דברים לא נורמליים או להיראות לא נורמליים. יש מחלוקת בראשונים ובאחרונים מה היחס שלנו להשתדלות. 'בית הלוי' סובר שהמטרה היא בטחון בה' וההשתדלות היא כלי עזר לאותם שמתקשים להגיע למדרגת הבטחון הגמורה. מדבריו משמע שמי שמרגיש שהוא יכול להגיע למדרגת הבטחון הגמורה ללא השתדלות כלל זה עדיף. אך ר' ירוחם חולק על גישה זו ואומר דברים חריפים מאד וברורים מאד - האבות שמרו דרך ארץ, היינו הטבע, והשתדלו בטבע בכל יכולתם, וכי יש "חיוב ומצוה על כל אדם לשמור על הטבע כיון שהוא הזכרת

הניתוק מהשעבוד לחומר מאפשר לנו לראות את המציץ שהוא בעל הבירה ולהבין שהשליטה האמיתית נמצאת אצלו יתברך ולא אצלנו. המגפה הנוכחית פרצה בישראל ביתר שאת ויתר עז בין פורים לפסח. יש כאן הכנה גדולה לפסח להרגיש את המהות של "לחם עוני". יש כאן הכנה לקבלת פני משיח "עני ורוכב על חמור". אסור לנו להתבונן על התקופה הזו כדבר שבא ויחלוף. עלינו לדאוג שהמציאות של לפני מגפת הקורונה והמציאות של אחרי הקורונה לא תהיה אותה מציאות. כל אחד יסתכל על עצמו באופן אישי, אם נתבונן על כל העולם ונחכה שהם יגיעו לתובנות אנו עלולים ליפול לייאוש. איננו יכולים לדעת איך הדברים יתפתחו, כל שאנו יכולים לעשות זה לעבוד על עצמנו, לנסות להבין מה ריבוננו של עולם רוצה מאתנו ולהתקדם עוד צעד ועוד צעד.

חברים יקרים!!

מלאכת הבערה מבטאת את השליטה של האדם במציאות. דרך פעולת הבערה האדם יוצר, פועל, עושה ומפתח. השבת אינה סתם יום מנוחה אלא יום בו אנו צריכים להבין שאין לנו שליטה על המציאות, כל תפקידנו הוא להיות שליחים להוצאת הרצון האלוקי אל הפועל. התורה מצווה אותנו "לא תבערו אש בכל משובתיכם" כדי להורות לנו שאנו לא שולטים במציאות ומשום כך מלאכת הבערה המבטאת כביכול את השליטה של האדם באה ללמד על כל המלאכות כולם. זו הסיבה שבפרשת 'ויקהל' שם אנו מצטווים על הביצוע של המשכן, קודם כל אנו מצטווים על השבת ורק לאחר מכן על בניית המשכן, משום שכל עשייתו של האדם צריכה לנבוע מתוך ההבנה שאנו נשלטים ולא שולטים. ככל שנשכיל להיות בלתי תלויים בחומר נזכך את הראייה שלנו ונוכל להבחין בבורא עולם שמציץ על הבירה. הרגשת הנשלטות ביד הבורא אין משמעותה לזלזל בחומר ובדרך הטבע, הקב"ה שם אותנו בעולם של טבע כדי שנתנהג בדרך ארץ, אך כל זה מתוך ידיעה שאנו רק בגדר משתדלים ולא פועלים.

שנזכה להפנים את המסר האלוקי ומתוך כך לראות ברחמי הגדולים עלינו ועל כל העולם כולו.

שבת שלום ומבורך!!!

